

Dnevnik Emilija Laszowskog
1914. – 1918.

1915. godina

6. I. Na večer u društvu s dr. V. Deželićem i Rud. Lubynskijem najprije u varoškoj pivnici, onda u kavani Bauer.¹²⁵ u 1/2 2 u noć se razišli, ja sam opet se vratio u kavanu, gdje sam našao gđu Drensku¹²⁶ koja me zamolila, da joj pomognem da dođe do potpore ko supruge ratnika.

10. I. Informirao se do podne kod gđe Drenske o prilikama njezinim u svrhu podneska na financiju. Nju su denuncirali, da živi obilno, jer je u kavani. Ja sam to izvidio i konstatirao, da doista dolazi u kavanu Bauer sa gđicom Ankom Kralj, koja joj tu plaća kavu što joj je večerom.

27. I. Bio sam na objedu kod Miceka. On je vrlo bolestan, sav otečen i vrlo mu je zlo. Došao i financ. direktor Mačvanski. Obećao mi dati duhana, i neka dođem sutra po nj u ured k njemu.

28. I. Oko podneva bio kod Mačvanskog i informirao sam se glede prava gđe Drenski na ratničku potporu. Preporučio sam mu njezinu molbu, koju će podnijeti. Dao mi je 2 paketa bosanskoga duhana. Imao je cijelu vreću toga zaplijenjenoga duhana te mi je sam pakete trpao u žepove hlača, da ne bi tko vidio...

30. I. Bio sam na objedu kod Miceka, a poslije kod gđe Drenske, koja je potpisala po meni sastavljenu predstavku na financiju. Smili mi se jer nema od česa živjeti.

31. I. Predao sam kod financija Drenskičinu predstavku. Popodne joj to priopćio. Popodne bio sam s Dr. Deželićem kod Mandalice¹²⁷ na večeri.

2. II. Bio sam sa zmajskim društvom u Vel. Gorici na objedu kod župnika Peterce.

(Vidi: Putovanja)

U jutro 8 s. vlakom odvezo se ja i još 6 braće hrv. zmaja u Veliku Goricu (dr. Deželić, dr. Bojničić, dr. Dane Gruber,¹²⁸ Stj. Širola, etc) na objed kod župnika Peterce. Vrlo veliko društvo (sudac Bakarić, pristav Jannicki(?) etc). U 5 s. se vraćali kući.

4. II. Boli me užasno grlo.

¹²⁵ Jedna od najljepših i najpoznatijih zagrebačkih kavana smještena na uglu Frankopanske i Ilice.

¹²⁶ Supruga Vatroslava Drenskoga. Drenski su bili kućni prijatelji Laszowskih, a Vatroslav (uz R. Lubynskog i R. Frankeša) jedan od nekolicine njegovih prijatelja koji su završili na ratištu.

¹²⁷ Gostiona Antuna Kocijana, zagrebačkoga dobrotvora i gradskoga zastupnika u Ilici 214 (danas 216).

¹²⁸ Dane Gruber (1856. 1927.). Povjesničar. Srednjoškolski i fakultetski profesor. Pučku školu i gimnaziju završio je u Senju, od 1874. do 1879. na zagrebačkome Filozofskom fakultetu studirao je povijest i zemljopis. Od 1875. do 1879. asistent je u Arheološkome muzeju. Nakon polaganja državnoga ispita za srednjoškolske profesore službovao je u Bjelovaru (1879. 1881.), Zagrebu (1881. 1882.), Požegi (1882. 1895.) te ponovno u Zagrebu (1895. 1910.). God. 1889. doktorirao je, od 1911. sveučilišni je profesor na Filozofskome fakultetu u Zagrebu, umirovljen 1916., a pet godina poslije ponovno je stavljen u službu kao srednjoškolski ravnatelj. Od 1901. član HAZU-a.

5-6. II. Ostao sam kod kuće radi bolesti grla.

7. II. Mojjoj supruzi vrlo zlo. Užasni grčevi u želucu i trbuhu. Nadam se da će dobro proći.

8. II. S Vel. Deželićem na večeri kod Preradovića, a poslije u kavani Heimbach u Streljani. Tu smo učini pakt „Ja i Velimir ćemo svake godine zajedno nešto napisati. Kavana Heimbach, 8. II. 1915.“

Dr. Deželić mp.¹²⁹

E. Laszowski mp.

11. II. Kobna oskudica na novcu. Velika plaćanja iscrpiše me. Molio sam punicu u Beču da mi posudi 120 Kr. Vrlo mi je to neugodno...

13. II. Na večeri bio sam prvi put u gostionici Križanića u Ilici 126. Sa mnom dr. Deželić i Lujo Tomšić, Heinzl itd. Tu upoznao Poljaka kadeta Vitolda Kwiatkowskoga. Vrlo simpatičan mladić. S njim se pobratilo. Vrlo veselo raspoloženje.

14. II. zabilježujem: „Vrag nosi Križanića, br. 126., Premuša i njegovo vino.“ Tako mi je slabo bilo.

16. II. Cio dan prob[or]javio sam kod Miceka. On je bolestan i nije me pustio od sebe. Bio kod njega do po noći...

18. II. Pojavio se u Zagrebu moj šogor Teodor Albert.¹³⁰ Nije se usudio doći k nama jer je sa sestrom posvađan. Čekao me je u Tuškancu, te me zamolio 10 Kr. Finika ga vidila, ja ih hotio pomiriti, ali ona nije htjela. Nisam imao novca kod sebe već sam ga uputio na kavanara Sirovatku (Bauer), kojemu sam telefonirao, da mu na moj račun dade 10 Kr.

¹²⁹ *Manu propria* vlastoručno.

¹³⁰ Theodor Božidar Albert (1887. 1957.). Diplomata. Nakon vojnog obrazovanja priključio se 4. husarskoj pukovniji austrougarske vojske, međutim, zbog nezgode ubrzo je napustio vojnu službu. Nakon toga (1912.) djelovao je u austrougarskome ministarstvu vanjskih poslova (Odjel za novinstvo), a od 1914. do 1917. kao dopisnik američkoga lista *Cleveland Reader*. God. 1920. postao je ataše za novinarstvo u jugoslavenskome veleposlanstvu u Bernu (Švicarska), 1924. istu je dužnost obavljao u jugoslavenskome konzulatu u Münchenu, a zatim u Berlinu i Budimpešti. God. 1938. premješten je u Beograd, gdje je radio na mađarskoj kratkovalnoj radiopostaji Predsjedništva Vlade. Nakon kapitulacije Jugoslavije (1941.) postao je službeni prevoditelj njemačkih okupacijskih postrojba. Po preseljenju u Zagreb ustaški mu je režim dodijelio mjesto savjetnika i otpravnik poslova u hrvatskome poslanstvu u Bratislavi. Zajedno sa Slavkom Kvaternikom 1942. optužen je za planiranje zavjere protiv Pavelića, a sljedeće se godine povukao iz diplomatske službe. Sa šogorom je Laszowski bio u izvrsnim odnosima još od početka veze s Fini. Upravo se preko Laszowskoga i zagrebačkih društvenih krugova Albert pozicionirao prvo u jugoslavenskoj, a poslije u endehaškoj diplomaciji. Naime, potkraj 1919. Laszowski ga je povezo s Konzulatom Kraljevine SHS u Bernu kako bi iznio informacije o tobožnjim potezima Habsburgovaca protiv nove države. Albert je početkom 1920. zbog toga i izgnan iz Austrije te je, nakon dobivanja jugoslavenskoga državljanstva, u Bernu akreditiran kao dopisnik *Riječi* i *Tagblatta*, odnosno *delegat kr. tiskovnoga novinarskoga departmana vlade Kraljevine S.H.S.*, a zapravo motritelj i prokazivač *monarhističkih agitatora*. Godinu potom oženio se Hrvaticom sa Sušaka Đurđicom Žagar, s kojom je 1922. dobio sina Božidara, 1923. kćer Đurđicu te 1926. Nadu Teodoru. Najmlađa Nada smrtno je stradala na jahanju 1943. za boravka Albertovih u Bratislavi.

19. II. Vrlo mi je zlo, trese me groznica.

20. II. Kod Miceka na objedu, trese me groznica i izmjenice dobivam vrućicu. U 4 s. otišao i do kavane Bauer, povezao se fijakerom kući. Lego, vrućica i groznica.

21. II. Kod kuće. Vrućica, fantazirao. Akutna angina. Cijeli dan drijemao. Vrlo slabo.

22. II. Nešto bolje.

23. II. Cio dan ležao u krevetu, ali mi je bolje.

24. II. Ustao i malo na Josipovcu šetao. Poslije podne posjetio me dr. Deželić i s njime se prošetao do gostione „K dobrome tateku“, gdje smo južinali šunku i vino. To me je oporavilo, tako da sam se vrlo dobro osjećao.

25. II. Osjećam se dobro. Pošao sam u ured. Dakle vrijedi da je alkohol dobar lijek protiv influence.

27. II. Do podne (9 s) posjetili zem. arhiv ministar dr. Koerber, Pavao pl. Kuh-Chrobak i odsječ. savj. Stjep. Bergel u pratnji dr. Ljudevita Thalloczyja. Bio njima predstavljen. Dr. Thalloczy je moj stari znanac. On mi reče da sam sličan Svengaliu!¹³¹ Dakako i opet je osvanuo sa svojom izgrizenom mađarskom lulicom.

Svi mi se upisahu u arhivsku spomenknjigu. Thalloczy dopisao još „Salve Croatia“ dao Bog da je prorokom!

Na večer dr. Aleksa Ivić¹³² pozvao mene, dr. Bojničića, dr. Deželića, dr. Tomiću Kumičića i Ivu Muhvića na večeru u Palas Hotel. Bila sjajna večera, te se ja i Kumičić pobratismo, dr. Bojničić s Muhvićem.

28. II. Oko 2 s. u noći vraćali smo se kući. Ivić je uzeo bocu vina sa sobom, te smo na ulici pili i držali si govore...

¹³¹ Izmišljeni lik romana Georga du Mauriera (*Trilby*, 1895.), također i istoznačnica za manipulatora, osobu sklonu zavodaženju, dominaciji, kontroli i iskorištavanju.

¹³² Aleksa Ivić (1881. 1948.). Povjesničar. Povijest i slavistiku studirao je u Beču, gdje je i doktorirao 1905. Pet godina poslije postao je zastupnikom u Hrvatskome saboru. Od 1912. namješten je u Zemaljskome arhivu u Zagrebu, a nakon Prvoga svjetskog rata kao profesor diplomatske i političke škole na Pravnome fakultetu u Subotici. Bavio se proučavanjem povijesti Srba u Habsburškoj Monarhiji. Laszowski ga nije posebiце cijenio. Još za vrijeme Monarhije držao ga je velikosrbinom. Nakon promjene državnoga uređenja, Ivić je, naravno, napredovao u karijeri. Ali ne posve kako je on zamislio. Ostalo je zabilježeno da je prilikom Aleksandrova posjeta Zagrebu u svibnju 1920. molio Laszowskoga da za posjete Arhivu preporučí njegov rad, iako je prije tvrdio da ga osobno poznaje. O tome je u Dnevniku iz 1920. zapisano: *Jučer sam bio s dr. Ivićem, koji me je molio, da upozorim Regenta kod posjeta arhivu na Ivićev rad. Čini mi se, da je sve lagao, kada mi je pripovijedao, kako ga Regent dobro poznaje... Nekako je pokunjen jer vidi da Regent drukčije govori no misli Ivić o Velikoj Srbiji. Kukavac jedan! Jugoslaveni hoćemo svi biti! Svi i za uvijek!* (Posljednje dvije rečenice Laszowskoga svjedoče o njegovu političkoideološkom saltu u oduševljenju jugoslavenstvom. Sličan će se zaokret dogoditi u 1941., samo na suprotnu stranu.)

2. III. Na večer sa suprugom posjetio Deželićeve. Ugodna zabava. Pobratio se s njegovom kćerkom Đurđicom. Ona će se zaručiti sa prof. Božom Širolom.

3. III. Hatežen(?)

6. III. Na večer u društvu s Deželićem etc. kod Križanića.

7. III. Poluhatežen. Poslije podne bio s Deželićem, Lujom Tomšićem i Vladom Rožmanom kod Hajdukovića. Vrlo vesela zabava.

10. III. Na večer bio prvi zmajski sastanak u gostioni Križanićevoj u Ilici 126. Bili smo vrlo veseli. Zonentarifa, svaki član 1 litra vina, koja se dolaskom njegovim sipa u zajednički pehar.

11. III. Bio kod mene na večeri Poljak i prijatelj Witold Kwiatkowski upisao se u moj Liber amicorum¹³³ i pio dobrodošlicu. Vrlo se dobro zabavljali do kasno u noć.

27.-28. III. Izlet sa Sirovatkom u Karlovac Trešćevac. Svetice

(Vidi: putovanja)

27. III. *Dogovorio sam se s kavanarom Hinkom Sirovatkom, da ću s njime poći kupovati vino u Trešćerovac k Tomašiću. S večernjim smo vlakom otputovali u Karlovac i odsjeli u Hotel Centralu. Pošli tražiti večeru. Makar je bio već fejerunt, ipak smo na stražnja vrata ušli u gostionu (Hampl), i ondje večerali. Po tom smo otišli u kavanu Aeroplan, gdje smo našli veliko društvo: prof. Zvonko Ritz, kapetan Tone Neweczky, prof. Viktor Rev... (?), kapetan Marković i drugi. Sirovatka plaćao.*

28. III. *Onda smo svi zajedno otišli, vodio Sirovatka a da ni znao nisam kamo na šanac u javnu kuću. Tu smo pili kavu i vino. Ona propala bića uzaludno se trudiše, da koga od nas pridobiju. Ja sam bio sasvim pasivan, te mi se s toga Sirovatka rugao. Neka se ruga, i ja imam svoj ponos... Lijepje djevojke, ali žalibog otrov za ljude... Vratili smo se u Hotel Central, gdje smo još u 5 s. jutrom pili kafu i vino. Legli na [...] počinak.*

U 8³⁵ jutrom vlakom u Trešćerovac do postaje Zorkovac Polje. Pješke u dvor. Paula Tomašićka koja je bila sama u Trešćerovcu već se je odvezla u Donji Fiškalovac kod Svetica da ondje dočeka Sirovatku. Ja sam dao spremiti gablec a po tom smo se na kolima Tomašićevim odvezli poprekim putem na Fiškalovac. Užasan put gore. Onamo smo stigli oko 11 s.

Paula nas je vrlo ljubezno dočekala. obavili smo izbor i kup vina (20 hektli po 200 Kr). Tamo smo gospodski objedovali. Po tom smo se kolima odvezli na Ozaljsku stanicu i ravno vlakom u Karlovac i dalje u Zagreb, kamo [smo] stigli u ½ 9 navečer.

Usput na povratku posjetili smo Svetice i malo južinali kod župnika Horvatića s kojim sam se pobratio.

¹³³ Knjiga utisaka u koju su se upisivale samo posebne osobe. Sačuvana je u osobnome fondu E. Laszowskoga.

31. III. Navečer bio na zmaj. sastanku kod Križanića. Prije na večeri kod...¹³⁴

1. IV. Cijelu noć je sniježilo, a tako i u jutro. Moj je rođendan! Kod mene na večeri dr. Aleksa Ivić, Franjo Šaban, dr. V. Deželić sa suprugom i mali Berislav Deželić i Danica Vuk.

Ona je došla dopodne u Zagreb i dovela [sa] sobom psa Boxera (Buldog) da ga dade ili živoderu ili Miškoviću (jer im je na Šimunovcu mnogo štete počinio, podavio sve mačke i kuniće). Pas je silno zapušten i izgladnio. Ja sam joj rekao da ga meni dade jer mi se smilio. Ona mi ga darovala. Evo historije toga psa. Kupio ga je direktor Karlovačke štedionice Karlo Herman iz Njemačke iz trgovine „Caesar et Minka” kod Berlina. Stajao je 200 M. Kad je Herman utamničen radi pronevjere 8 milijona Karlovačke štedionice, došao je pas u posjed Balaša u Karlovcu, ovaj ga dao Ljerki, kćeri Artura Knivalda¹³⁵ koji su tad stanovali u Rakovcu kod Karlovca. Ljerka ga dala Danici Vuk, mojoj nećaki... Tako je Box došao u moj posjed. Bio je tako slab da se izvraćao po podu od slabine. Nahranio sam ga dobro.

Prvi debut njegov je bio, da je u kuhinji pojeo cijelu zdjelu [...] s majonezom, što je imalo biti za večeru. Dakako to mu brzo naškodilo. Izgrdio sam ga živo, i od tad je pošten.

Veselica bila vrlo animirana i Ivić pio dobrodošlicu. Zabava je dugo trajala u noć.

5. IV. Na predlog brata zmajja Franje Šabana, otputili smo se ja, dr. Deželić, Fr. Šaban, Ive Grčević i dr. Dane Gruber u ½ 11 dopodne iz Zagreba vlakom u Varaždin. Šetali i zabavljali se u Varaždinu. U gostioni Smrčko ja i Velimir pili vino. Interesantan ples neke djevojke u gostioni. Popodne smo s vlakom oko 5. s. krenuli dalje preko Ivanca u Lepoglavu. Onamo stigli u ¾ 7 navečer. Dočeka nas na kolodvoru upravitelj kaznionice dr. Josip Šaban.¹³⁶ Odveo nas u svoj stan. Tu bila obilna večera. Još prisutni župnik lepoglavski i župnik kamenički Rakuša. Vrlo veselo do kasno u noć.

Po tom nas Šaban odveo u gostinjsku kuću. Ja sam dobio sobu „presvetloga”, Velimir i Gruber sobu „velmožnoga”, a Grčević sobu „poglavitoga”. Još k tomu donio Šaban vina i rakije. Franjo Šaban spavao je u stanu brata. Ja sam se odmah lego drugi su se još zabavljali. Velimir hotio da i ja sudjelujem, ali sam ga potjerao eksplozivnim sredstvima...

¹³⁴ Dalje tekst nedostaje.

¹³⁵ Bratić Laszowskoga po majčinoj liniji. Sin Adolfa Kniewalda i Amalije rođ. Šufflay (Emilove tetke). Artur i njegova supruga Theresia Hayne imali su desetoro djece.

¹³⁶ Pravnik, dugogodišnji zloglasni gospodar života i smrti lepoglavskoga zatvora. O njemu i njegovim jatcima poznati je revolucionar i lepoglavski uznik Nikola Hercigonja objavio knjigu zvučna naslova *Lepoglavski vampiri* (Zagreb, 1919.).

6. IV. Fruštukali kod Šabana. Brijao me kažnjenik Halambeg koji je sjedio u tamnici zbog ubijstva.

Upravitelj Šaban poveo nas u Kaznionu, koju smo svu razgledali. Vrlo zanimljive uredbe. Vidjeli smo jednoga opć. bilježnika, koji je započeo nekakvu renitenciju protiv discipline, koji je za to kažnjen sa samicom i morao [je] šišati vunu. Užasan, prašan i smrdljiv posao. Vidjeli smo muslimana Ikana, karlovačkoga ubojicu. Vidjeli smo Jukića¹³⁷ i Dojčića¹³⁸ u samicama. Razgledali radione, staru biblioteku, u kojoj se vidi još fresca na stropu.

Ja i Velimir dali smo se na 10 minuta zatvoriti u jednu mračnu tamnicu. Ni zere svjetla... pred očima se samo krese kao leteće modre i crvene točke! Velimir u strahu jer sam mu se izmicao, a on me tražio po tamnici. Bio je u strahu da će nas zaboraviti u tamnici... jer je dr. Šaban s ostalima fingirao kao da su se odstranili.

Pregledali smo kuhinju i podrum pun vina. Kušali vino. Pregledali crkvu pavlinsku i novu kaznionu u [...] centralnom građenu. Ovaje građena nastojanjem dr. Šabana. Stoji vrlo malo, jer su mnogo radili sami kažnjenici.

Popeli se do crkvice sv. Ivana. Pošli u grobnicu. Tek nešto kostiju i strunutih lijesova. Krasan vidik odozgor od crkve. Okolo ruševine zidova. Tu je stajao nekoć stari „castrum Lepoglava“. Kod objeda bilo je isto društvo, što i kod večere. Obilno i lijepo!

Popodne smo se s dr. Šabanom odvezli na kaznionsko imanje, koje smo pogledali. Valjaniji kažnjenici ondje slobodno rade.

Pošli smo dalje u Ivanec, gdje smo posjetili Božidara pl. Kukuljevića¹³⁹ u njegovom gradu. Bili smo najprije s njim u gostioni, a po tom kod njega na obilnoj južini. Supruga mu gospoja Klara rođ. Marojčić vrlo ljubazna i mila gospođa, a ne manje njegova kćerka Marina (starija), mlada Ladislava je u odgojilištu. Ragledali smo stari Kukuljevićev grad Ivanec. Interesantni obiteljski portreti familije Kukuljević. Namještaj lijepi starinski.

Kukuljević nas poveo u svoje odaje, gdje je iz ormara između zmazanoga rublja izvadio bocu s vinom te nas ponudio. Pili smo ju. Velimir iz „Peseka“, starog Kukuljevićijanskog bilikuma.¹⁴⁰ S ovoga su pili mnogi stari Ilirci. Već je pečatnim voskom pokrpan. Staklenica u formi psa. Pije se iz repa! Tom zgodom potvrdio je bilikum taj meni Kukuljević posebnim upisom, koji sam si ulijepio u moju dobrodošličku knjigu: Liber amicorum.

¹³⁷ Luka Jukić (1887. 1929.). Pripadnik revolucionarne omladine. Atentator na komesara Antuna Čuvaja 1912.

¹³⁸ Stjepan Dojčić (1890. 1922./23.). Jugoslavenski nacionalist, atentator na komesara Ivana Skerleca 1913.

¹³⁹ Božidar Kukuljević, posjednik ivanečkoga gospodarstva i tast upravitelja kaznionice Josipa Šabana. Upravo je potonji 1934. otkupio dugovima opterećeni ivanečki dvorac s većinom zemljišta od šogora Radovana, Božidareva sina. Svega dvanaest godina poslije posjed je nacionaliziran.

¹⁴⁰ Čaša ili kupa iz koje se ispija dobrodošlica.

*Kukuljević je duševno i tjelesno krepak. Hvala Bogu da se je oporavio. Mora se čuvati pića ali furtimaši!*¹⁴¹

Već u mraku povratili smo se u Lepoglavu. Dok smo bili u Ivancu, otišao je Grčević pješke preko Veternice Hočure u Krapinu i kući dalje vlakom za Zagreb.

Večerali kod Šabana. Veselo.

7. IV. Poslije fruštuka došli smo do gospodarske zgrade, gdje smo čekali dok su se uprezali konji. Posjeli smo u kočiju. Vozili smo se preko Golubovca, pak preko gore Hočure. S vrška krasan pogled na Krapinsko polje. Provezli se pokraj Veternice i spustili se u Sv. Križ Začretje. Tu smo čekali u gostioni na brzovlaka, te smo nešto založili. U ½ 2 popodne stigli smo sretno kući u Zagreb.

9. IV. Kišljivo.

11. IV. Nedjela. Pod večer sastalo se društvo kod F. Hajdukovića prebendara, ja, Tomšić, Deželić itd. Razvila se veselica do kasno u noć.

14. IV. Na izletu u Samoboru.

(Vidi: Putovanja)

14. IV. Poslije podne u ½ 3 odvezao sam se s Dr. V. Deželićem i Ivom Muhvićem, kapelnikom u Samobor. Posjetili g [...] Vanjeka, kapelnika samoborskoga. Muhvić veli, da je dobar glazbenik. Jaka stasa, crnih brkova i duge kose koja pada preko vrata. U svojoj kući ima cijeli muzej glazbala. Interesantni su „spinetli“.¹⁴² Jedan je navodno od Livadića Wiesnera,¹⁴³ ilirskog glazbotvorca. Ima i interesantno staro pokućstvo.

Kod Vanjeka smo obilno podvoreni vinom i pečenjem. Večernjim smo se vlakom povratili u Zagreb.

18. IV. Oblačno.

25. IV. Bio na zmaj. prošanju kod Sv. Jurja u Dugoj ulici. Poslije u Bukovcu.

(Vidi: Putovanja)

25. IV. Poslije zmaj. prošenja pri sv. Jurju u Jurjev. ulici, pošto je Ferica Sollar zbegao svojim pozivom na objed u njegovom vinogradu, objedovao sam s Vel. Deželićem i Franom Šabanom kod „Stare vure“ (Margreitner) u Jurjev. ulici. Potom smo pješke popreko preko Nove Vesi i Bijenika pošli u Bukovac.

¹⁴¹ Pije u potaji.

¹⁴² Spinet, žičano glazbalo s tipkama slično čembalu. Ime je dobilo po izumitelju G. Spinettu.

¹⁴³ Ferdo (Wiesner) Livadić (1799. 1879.). Skladatelj. Ilirac, začetnik narodnoga stila u glazbi. Autor budnice *Još Horvatska nij' propala*.

30. IV.-2. V. Izlet u Šimunovec i Metliku.

(Vidi: Putovanja)

30. IV. Poslije podne otputovao sam sa suprugom i Franom Šabanom brzovlakom u Karlovac. Posjetili smo Artura Knivalda u Rakovcu, kod njega večerali i prenoćili.

1. V. Vlakom u $\frac{1}{4}$ 9 sa suprugom, Franom i Arturom do Metlike. Pješke na Šimunec, gdje je boravila moja mama. Slavili imendan kuzine Filipine Vuk.¹⁴⁴ Tamo bio na večeri obilnoj i metlički gruntovničarski inženir Jakob Berné sa suprugom, rođ. Muc. (kći nekoć gostioničara Muca „Gostilna k suncu“). Vesela večer. Dugo se zabavljalo. Artur i Šaban skoro se zavadiše u debati o vjerskim pitanjima. Ja sam Artura oštro ukorio i prekinuo debatu. Spavali u Šimuncu. (Zlo spavali stjenice).

2. V. Poslije fruštuka pošli smo svi u Metliku, tamo smo kod Bernéa gablovali i dobro objedovali. Pobratili se ja i Šaban sa Bernéom. Razgledavali Metliku. U 8²⁰ na večer vlakom otputovali u Karlovac i dalje u Zagreb brzovlakom u noći.

7. V. Oblačno.

10.-12. V. Na izletu u Novomesto Brlog.

(Vidi: Putovanja)

10. V. Vlakom u $\frac{1}{2}$ 6 otputovao sam u društvu sa Z. Gorskim iz Zagreba u Karlovac. U vlaku se sastao sa Emom i Partašem, koji putovahu u Trešćerovac. U Karlovcu smo fruštukali. u 8²⁰ otputovali smo dalje vlakom preko Metlike, Gradeca, Črnomlja, Semića¹⁴⁵ u Novomesto.

Put od Gradeca preko Gorjanca je prekrasan, pruga se uvijek uzpinje. Semić 321^m nad morem. Krasan pogled na semičke vinograde i na Hrvatsku do Lipnika Meduničke(?), Sv. Filip nad Reštovom se lijepo vidi. Metlika je 246 m. nad morem.

Preko Gorjanca je dugi tunel. Postaja Roznadol¹⁴⁶ 375^m, Vrčna vas¹⁴⁷ 243[m] spušta se prema Novu mestu. Oko $\frac{1}{2}$ 12 stigli u Novomesto, gdje smo na postaji Kandija izišli i pješke pošli u mjesto. Odsjeli u „Gostilni Zvezda“ (Ferliš), soba br: 6 v- objedovali u glavnom hotelu. Poslije objeda razgledavali mjesto, Kandiju sa kaptolskom crkvom u kojoj se nalaze relikvije Sv. Feliksa u glav. žrtveniku. Crkva je vrlo lijepa. Pogledali franjevački samostan, i dalje grobnu ploču Ivana Lenkovića koji je g. 15.. umro na svom gradu Otočcu kod Novog mjesta. Južinali u kavani.

¹⁴⁴ Sestrična Laszowskoga. Sestra Artura Kniewalda i supruga Mate Vuka, posjednika u Šimuncu.

¹⁴⁵ Ispravno Semić.

¹⁴⁶ Rožni Dol.

¹⁴⁷ Valjda Birčna Vas.

11. V. Kiša. Fruštukali i dobro gablovali kod „Zvezde“. Vlakom u 11 s. krenuli na povratak. U Novom mestu samo su dva trhonoše,¹⁴⁸ a da se raspoznaju nose crvenu kapu, ofircirskoga formata. Sličnu kapu nose i željeznički činovnici. Kad bi kakav trhonoša stajao na kolodvoru, često se dogodilo da su ga putnici držali za „štacionšefa“. To se nije sviđalo „štacionšefu“, i on je zamolio magistrat da se trhonoši zabrani crvena kapa.

To se zbude.

Trhonoša A. čovjek visok i jak, duge žute brade se pokorio, odložio crvenu kapu i zamijenio ju s crnom, ali za to je navukao dugi do koljena crveni kaput. To je danas osobita pojava u Novommjestu. Svatko ga gleda i smije mu se. Nu to je i gospodin! Nikad ga nećeš vidjeti da bi sam turao kolica s prtljagom. On ima pomoćnika, manjega dječarca. On samo „komandira“.

Trhonoša B. da se pokori odredbi magistrata glede kape, pocrnio je svoju crvenu kapu crnim laštikom za cipele. Kiša mu je ali boju već isprala i kapa se opet pomalo crveni glavno je polučeno. Ne nose naše trhonoše kape slične „štacionšefovoj“.

U Novom mjestu ne polazi šintar po ulicama kolima. On nosi samo uzicu, a za njim ide dječak s velikim cekerom. Kad uhvati psa, metne ga u ceker i nose ga u „šintarnicu“. Dotle ide šinter na „kriglec“ pive.

U hotelu „K zvezdi“ redovito ćeš naći u školjki vodovoda na hodniku dugi „šlah“ od gume, pravi pravcati irigator s nastavkom i spremom za pričvršćivanje na pipu. Tim se mogu gosti služiti ako su „verstopft“. Zahod je posve blizu. Sjajna institucija!

Vlakom smo se vozili do Buhnjaraca. Tu smo izišli i malo južinali u krčmi, a po tom smo prugom (veliko blato kiša) pošli pješke do grada Brloga. Razgledali grad i kod Petrine podvoren i „čvrćem“(?), kruhom i vinom. Od ovud smo pješke pošli na stanicu u Kamanje. Vlak je imao veliko zakašnjenje, tako, da smo u Karlovac stigli, dok je zagrebački vlak već otišao. Morali smo u Karlovcu prenočiti. Uzeli sobu u gostioni „K veselom Hrvatu“ na Baniji (soba br 2). Večerali u Hotel Centralu.

12. V. U 8²⁰ jutrom krenuli vlakom u Zagreb kući. Došli u 11 s. u Zagreb.

Put stajao 58.17 Kr.

16. V. U Kamenitim vratima mnogo radio.

22. V. Otputovao sam sa suprugom vlakom mjesto 8⁵⁰, 50 časaka kasnije iz Zagreba u Karlovac. Poslije objeda u 11²⁰ vlakom u Treščerovac. Vlakom smo mogli samo do Zorkovca, jer u ratno vrijeme vlak ne staje u Zorkovac Polju. U Zorkovcu nije nas straža pustila preko

¹⁴⁸ Nosači tereta. U ovome slučaju na kolodvoru.

mosta. Morali smo u selo i prevozom na čamcu preko Kupe. Pješke u Trešćerovac. Na objedu kod Miceka. Na večer vozili se na Micekovim kolima preko Kupe na postaju Zorkovac, odakle smo vlakom [krenuli] u Karlovac i dalje u Zagreb.

26. V. Pao je na ruskoj fronti u Galiciji sin moga kuzena poručnik ulanski Zvono Knivald.¹⁴⁹

27. V. U prijateljskom odnosu grozno razočaranje. Doznao od neke osobe I. Z. da nije vrijedna poštenoga prijatelja. Život dotične osobe nije za druženje.

4. VI. Primio sam pismo od Milana Knivalda, da je Zvono poginuo 26. V. u Galiciji. Šteta toga vrlóg dečka, koji je još ne svršivši akademiju vojnu u Wienerneustadt u krenuo u boj kao ulanski poručnik. Bio je ein schneidiger Offizier¹⁵⁰ kako njegov pukovnik piše.

9. VI. Dopodne posjetio me svećenik dr. Borković, koji je dugo boravio u Rimu i ondje mnogo radio u Vatikanskom arkivu. Donio je mnogo prepisa, koje želi štampati u Vjesniku arkiva.

Na večer bio na zmaj. domjenku kod Križanića. Došao među nas i Vlado Stahuljak. Prvi predlog, da zmaj uzme svoj privatni stan.

16. VI. Bio na večer na zmajskom domjenku kod Križanića. Vele da je zgoda pokrenuti prijenos Zrin.-Frankop. kostiju, jer je ban sklon.

20. VI. Poslije podne bio sam s Deželićem kod Mandalice. Bio i Tomšić. Tu se sastali s Josipom Milakovićem,¹⁵¹ profesorom i literatom iz Sarajeva. On boravi ovdje kao bjegunac jer se bojati¹⁵² upada Crnogoraca i Srba.

23. VI. Poslije podne posjetio nas Vlado Stahuljak sa suprugom. Bili na južini. Apstinentska porodica.

Oko 6 s. oluja i grom je udario u jablan pod vilom Frangeševom u Rokovom perivoju.

Na večer bio na zmaj. domijenku kod Križanića. Došo kao gost Jos. Milaković.

30. VI. Na večer bio na zmaj. domijenku kod Križanića. Dr. Ignac Repar nas gnjava s muštrama vina... Čini se da trguje s novcem sabranim za crkvu u Horvatima...?

¹⁴⁹ Zvonimir (1893. 1915.), sin Artura i Terezije, poginuo je sa samo 18 godina. Kao i mnogi drugi kadeti iz vojne akademije u Bečkome Novom Mjestu na bojište je poslan i prije završetka formalne vojne izobrazbe.

¹⁵⁰ Poletan časnik.

¹⁵¹ Josip Milaković (1861. 1921.). Književnik. Nakon napuštanja sjemeništa radio je kao novinar *Obzora*. Položivši učiteljski ispit na poziv S. S. Kranjčevića preselio je u Bosnu. Radio je u školama Dervente i Sarajeva. Pisao uglavnom didaktične pjesme i igrokaze. Djelovao i kao prevoditelj sa češkoga, slovačkoga i poljskoga.

¹⁵² Valjda „bojao”.

7. VII. bio na večer na zmaj. domijenku kod Križanića. Kapetan Emil Tadić pristupa u Zmaj.

11. VII. Posjetio me Alfonsko Karvany, nadporučnik u (...) kojega zaručnica Mica Kaczerek stanuje kod nas.

On nas snimio fotografski u vrtu sa psom mojim Boxom.

Fotografija E. Lazsowskog u dvorištu kuće u Josipovcu, 1915.
HR-HDA-806. Emilij Lazowski, 1.4.11. Dnevnik 1915.

Bio na objedu kod nas. Vrlo zgodan dečko i feš.

12. VII. Dopodne preuzimao od kanonika Ivančana Kaptolski arhiv kao depot u Zem. arkiv na 50 godina. Pomagao mi podvornik grad biblioteke Ivan Žarković. Dr. Bojničić nije došo ni blizu.

Do 1 s. bio arkiv na svom mjestu u zem. arkivu.

Poslije podne bio na izletu na Banskom bregu kod Remeta kod Marka Mileusnića. Veselo društvo.

(Vidi: Putovanja)

12. VII. Poslije podne pošao sam s Dr. Vel. Deželićem, Fr. Šabanom, Širolom Štefom, Ivom Muhvićem i potpuk. Cviljušcem na poziv Marka Mileusnića¹⁵³ na njegov posjed Markov breg kod Remeta. Ondje na ljetovanju Ivo Surma s familijom. Sjajna južina i večera do ½ 3 u noć. Pili bilikum i pobratio se s Mileusničem i Cviljušcem. Surma nije bio pozvan na večeru, kasnije došao u društvo. Dobio silnu diareju. Surma načinio trač, da ašikujem sa sušičavom vilirilkom(?) Mileusničevom.

13. VII. U ½ 3 kretali kući pješke. Cviljušac silno ranjen. Vodili smo ga. Kod arkada na Mirogoju pao je i razbio nos. Kod bolnice na Zelenom bregu zamolio sam dr. Rihtarića da nam dade za Cviljušca kola. Odvezli smo se do Jelačićevog trga. S njim se Muhvić dalje odvezo kući.

14. VII. Na večer bio sam na zmaj. domjenku kod Križanića. Tadić proglašen zmajem. Obećaje srebrni pehar zmaju. Predsjedao zmaj. konferenciji. Zaključuje se zmajski jubilarni ratni stol sačiniti.

17.-18. VII. Putovao na Šimunec po moju mamu.

(Vidi: Putovanja)

17. VII. Vlakom u 9³⁰ dopodne otputovao u Karlovac iz Zagreba. Posjetio Artura Knivalda u Rakovcu i kod njega objedovao. U 2²⁰ vlakom u Bujarce. Samnom putovao i Artur. U Bujarcima smo u gostioni nešto založili i pili, pa pošli pješke kroz Pernaču u Brod. Putem ispod Bukovca sastali smo nekog dječarca, koji je na dvokolici ručnoj vozio travu. Mi ga angažiramo, da nas po Brodu vozi. Sjedismo gore, ali za čas se prevalismo. Hudi kec. Kod Crnića kupio je Artur meso i tad smo pošli pješke preko šume na Šimunec. Kod pogorjele štale sastao sam moju mamu. Ona je ondje ljevala, pak mi je pisala da dođem po nju, jer da Filipina s njom zlo postupa. Dok nije svoj novac, što ga imala njoj izdala bilo dobro, ali onda zlo, nit pošteno jesti ni joj dala.

Večeru smo ugodno sproveli.

18. VII. Kiša. Kola Vuk nema. (Na Šimuncu) stoga sam s Vukom u jutro pošao preko Gmajne na Žakanje, posjetio na čas župnika Prezelja i onda Miju Petrovića, kojega sam kao starijeg znanca zamolio za kola. On mi ih dao badava. S Petrovićem sam razgovarao i predložio mu, da osnuje odbor, koji bi palim junacima župe Žakanje postavio spomenploču u crkvu. On prihvatio. Odvezo sam se na Šimunac i odmah spakovao mamu i s njom i Arturom krenuli u bujnarsku stanicu. Od onud sam Petroviću poslao 5 Kr. prinosa za spomenploču. Dalje sam vlakom ravno krenuo u Zagreb.

21. VII. Na večer bio na zmaj. domjenku kod Križanića. Veliko i veselo društvo.

¹⁵³ Sesevski načelnik i narodni zastupnik u Hrvatskome saboru. Autor teksta *Poslanica onim Pravoslavnim Hrvatima koji kažu da su Srbi*, u kojoj se 1895. suprotstavio sve učestalijim ekskluzivnosrpskim idejama među pripadnicima srpske etnije u Hrvatskoj.

22. VII. Poslije podne prošetao sam se sa sinom Emilom u Gračane. Južinali kod Kosa.

26. VII. Prema pozivu javio se kod magistrata u Zagrebu za pučki ustanak.

Poslije podne s Deželićem na izletu u Samobor.

(Vidi: Putovanja)¹⁵⁴

29. VII. Naručio sam ratni jubilarni stol kod stolara Fabrisa.

31. VII. Poslije podne s Deželićem na izletu u Brezovici

(Vidi: Putovanja)

31. VII. Osobnim vlakom popodne otputovao sam s Dr. V. Deželićem u Leskovac. Od ovud pješke preko polja u Brezovicu s nakanom da posjetimo župnika Schlagenberga, nu ovoga nije bilo doma. Pošli smo tad u grad s nakanom da posjetimo nadbiskupa Bauera. Velimir se nećkao, ali konačno je ipak pošao. Nadbiskup nije bio ondje, ali nas je zato upravitelj [...] vrlo ljubazno primio te nas obilno podvorio. Razgledali smo grad i dvorane. Lijepa kuglana, jer nadbiskup rado kuglja.

Upravitelj nas je podvečer dao na nadbiskupskim kolima odvesti u Zagreb.

Vrativši se kući bio Deželić kod mene na večeri.

1. VIII. Krasan vrući dan.

4. VIII. Bio na večer na zmaj. domjenku kod Križanića. Dogovarali o nabavi parcele na Plitvicama. Ja imadem naći stan za Zmaj.

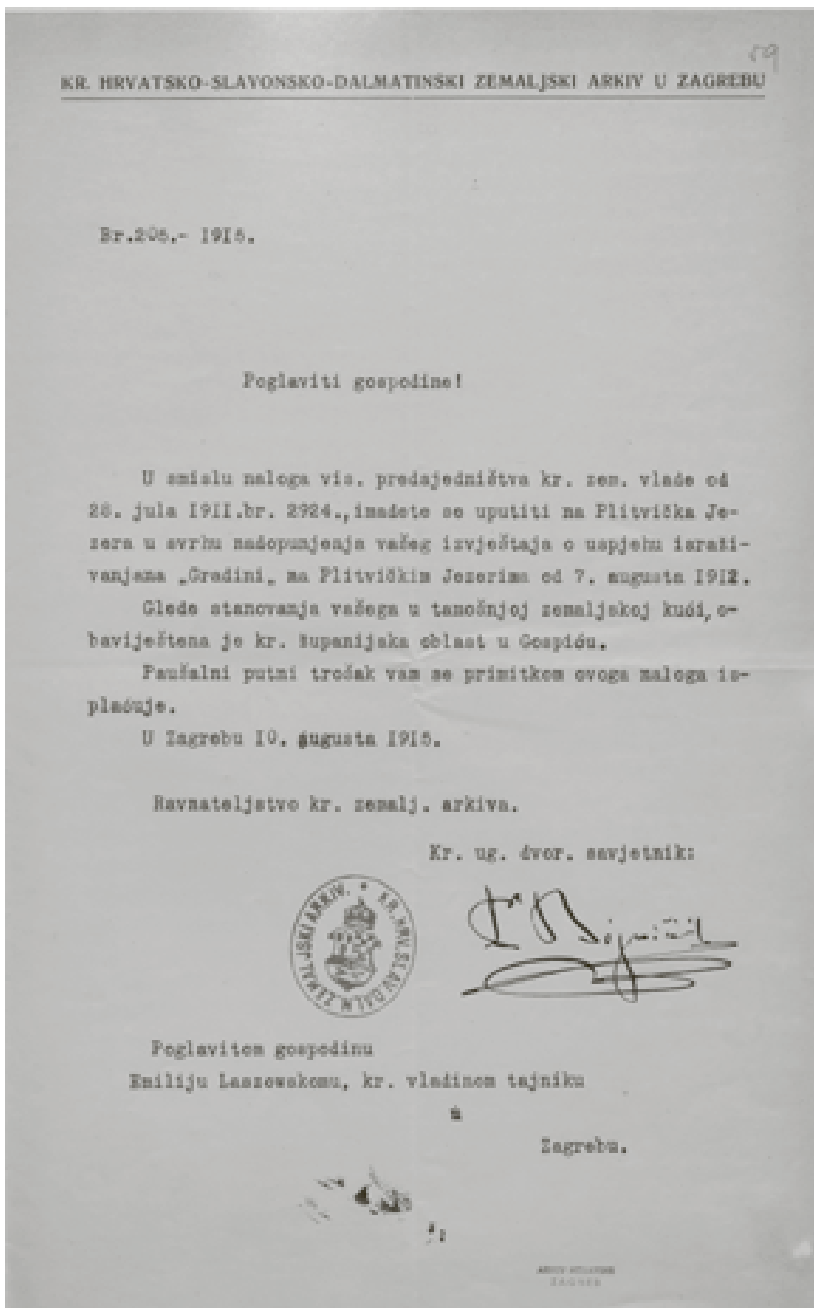
7. VIII. Dopodne posjetio je nadbiskup dr. Bauer praćen kanon. Barleom zem. arhiv. Nagovarali smo ga da pusti Barlea, da bude kustosom metropolit. biblioteke i arkiva, što je primljeno od [...] u depot. Bauer bio ljut, kad je i Barle bio za to, te mu je pod nos pružio figu i reko „da to“... ne pušta ga.

Poslije podne bio kod nas prof. Vlado Stahuljak. Muzikalna produkcija. Bila i njegova supruga te natporuč. Alfons Krawany sa svojom zaručnicom Mici Kaczerek. Pošto Stahuljak ne pije vino, pili smo vodu.

11. VIII. Bio na večer na zmaj. domijenku kod Križanića. Odredili mene i Deželića da putujemo u Plitvice i izvidimo prikladne parcele. Konferenciji predsjedao.

12. VIII. Digao kod voj. zapovjedništva propusnicu za put do Ogulina Rijeke.

¹⁵⁴ Događaji s ovoga izleta nisu zabilježeni ili bilješke nisu sačuvane.

Nalog E. Lazowskom za službeni put na Plitvička jezera u svrhu dopune izvješća o uspjehu istraživanja na „Gradini“
HR-HDA-806. Emilij Lazowski, 1.4.11. Dnevnik 1915.

14.-16. VIII. Put s Velimirom Deželićem i njegovom suprugom na Plitvice.

(Vidi: Putovanja)

*Putovanje Ogulin Plaški Plitvička jezera
14-17. VIII. 1915.*

U društvu Braće hrv. zmaja mnogo se je raspravljalo i radilo o tom, kako da se na Plitvičkim jezerima istisne i zapriječi naseljavanje tuđinaca, a naročito Mađara, tog vrlo pogibelnog elementa. Govorilo se je, da će Mađari, čim se izgradi željeznica ondje zasnovati koloniju sa školom. Mislili smo stoga to paralizirati time, da što više zemlje na Plitvicama dođe u hrvatske ruke. Tako smo u društvu zamislili, da društvo ondje kupi zemlje, i da sagradi dom za ljetovanje svojih članova.

Na zmajskom sastanku 11. VIII. 1915. (Ilica 125, Križanić) zaključeno je da se na Plitvice izašalje izaslanstvo, koje [ima] da razvidi prilike i izvidi parcele koje bi kupilo društvo.

Isti je dan i zmaj. vijeće trojice odredilo (pod br: 52 B.H.Z.) da se onamo upute ja i Dr. Velimir Deželić te nam je u to ime notiralo putni paušal od 100 Kr.

Da nam bude put što uspješnji i lakši, zamolio sam ravnatelja Kr. zem. arhiva dr. Bojničića, da mi izda dekret i da mi putem županijske oblasti u Gospiću ishodi stan u Cestarskoj kući na Plitvicama.

Pod br: 205 od 10. VIII. 1915. izdao mi je dekret, kojim mi se određuje, da istražim gradinu na Plitvičkim jezerima i da nadopunim moj izvještaj od 12. VIII. 1912.

Pod br: 206. istoga datuma, zamolio je župan. oblast u Gospiću, da mi se dozvoli stanovanje u cestar. kući u gornju svrhu.

Ujedno sam se obratio i na opć. poglavarstvo u Plaškom, da mi se za 14. VIII. pribave kola do Plitvica.

12. VIII. Digli smo putni paušal. Isti dan najavio je kapetan Krunoslav Cvitaš, putem vojnog zapovjedništva poručniku Kolakoviću, koji je bio komandantom sigurstvenoga odreda na Plitvičkim jezerima, da ćemo ja i Deželić te njegova supruga oko 14. VIII. stići na Plitvice i da smo „skroz pouzdane osobe“. To je trebalo u duhu ovog vremena.

Dakle smo bili organizirani za mirno putovanje i pogodovni boravak na Plitvicama.

Napunili smo naše naprtnjače proviantom,¹⁵⁵ nabili naše revolvere, pa se spremili na put.

¹⁵⁵ Opskrbnina, poputbina.

14. VIII. U 8⁵⁰ u jutro, krenuli smo iz Zagreba ja, Dr. Deželić i supruga mu, vlakom na put. Vozili smo se u III. r. Dobro raspoloženi došli smo u 11⁵⁰ u Ogulin, gdje smo morali na priključak čekati do 1 sat. Pošli smo u Hotel Plitvice, gdje smo dobro objedovali, i opskrbili se sa nekoliko boca dobroga vina.

U 1 s. popodne ukrcali smo se u vlak za Plaški. Provezli smo se postajama Josipdol te Oštarije. U Oštarijama mogli smo s vlaka vidjeti veliku i lijepu obnovljenu crkvu B. D. M. nekoć „Svetice“ zvanu, koju su u gotskom slogu izgradili Frankopani.

Oko 2 s. stigli smo u Plaški. Tu nas je dočekaao načelnik [...] koji je priskrbio kola. Dotele smo nešto južinali. Kola su do Plitvica pogodena bila za 50 Kr.

Oko 3 s. sjeli smo u kola seljačka. Ja sam imao sreću sjediti unutar okrenut na prednjem sjedalu do kočijaša, a lanac koji je vezivao sjedalo, došao mi pod koljena te me grozno mučio. Nije bolje bilo ni Deželiću ni njegovoj supruzi, kojima je drugi lanac od naslona ravnao leđa!

Povezli smo se u lijepi, gorovit kraj. Desno na brdu kočee se podori staroga Frankopanskoga grada Plaškoga, kasnije važne krajiške utvrde. Pogled na mjesto Plaški je lijep u kojem se mjestu ističe episkopov dvor i velika crkva.

Vožnja na vrlo neudobnim slamnatim sjedalima počela nas ozlovoljavati. Rogoborili smo. Velimir se počeo kruto mrčiti, dok mu se supruga sa svojim zlatnim temperamentom smijala i bila dobre volje. Tomu se je Velimir mrčio, držeći da se njemu ismijava.

Došli smo do Plavča Drage. Tu smo se sjetili, da naše naprtnjače imaju nešto u sebi... što bi nas moglo odobrovoljiti, i gle otvorismo bocu, gucnušmo vina... i čudo od čuda, par čašica učinilo drugi „štimung“. Lanac pod koljenima i na leđima postao nam „hei“ (?), postali smo veseliji i objesni napokon.

Sad istom počeli smo se diviti okolini. Od Plavče Drage počeo uspon. Kada smo došli na vrh otvorio se divan pogled na gorje, kojim vijugaju nasipi željeznice, koja se gradi Plaški Knin. Čujemo da stavljaju već i tračnice do Rudopolja. Gore su obrasle crnogoricom i ima puno krša.

Stigli smo u Blato tu je s desna u dolini veliko jezero koje za vrijeme suše djelomice presahne. Krasan pogled na nj.

Naš kočijaš Josip Grba iz Plaškoga bio nam je dobrim tumačem, te smo ga krepili čašicom vina, što mu se je vrlo svidjelo. Krasna vožnja! Spustili smo se prema Jesenici. Krasna kotlina kojom protiče potok Jesenički. Dolje selo, a do njega stari grad Jesenica. Ima kule i vide se naokolo opkopi i zidovi. Prilično je dobro uzdržan. U njemu je općina i škola. O tom gradu pisao sam u „Prosvjeti“ i u mojim „Povijesnim građevinama“.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Jesenica, Prosvjeta, br. 8, Zagreb, 1897. str. 240243; Hrvatske povijesne građevine, Zagreb, 1902., str. 201206.

Okolo grada bilo je valjda nekoć veliko jezero, barem se tragovi tomu i danas još vide.

Od Jesenice počeli smo se opet uspinjati. Krasan je pogled na jeseničko polje. Stigli smo u Saborsko, selo prilično veliko. Desno u polju vidi se podor crkve sv. Ivana. Čini se, da je bila to lijepa nekoć crkvice. Tu smo otpočivali jedan sat. U gostioni Šterka (opet Židov i ovdje) pili smo prilično vino po 1.60. Tu smo dobro južinali od našeg provienta. Velimir leži...

Krenuli smo dalje kroz visoke šume od crnogorice. I tu smo vidjeli revire označene mađar. napisimal! [...]

Prešli smo Sertiće te se primakli selu Frankovići. Tu je započelo mračiti se. Još smo vidjeli dalje u dubini kako se Korana probija između stijena prema Drežniku. Prošli smo mimo rezervoara vodovoda što opskrbljuje Plitvice, i spustili se k Jezerima. Još samo četvrt sata i evo nas na Plitvicama pred cestarskom kućom. Bilo je ¾ 8 na večer.

Cestar (Dane je već mrtav) otvori nam kuću. Još nije dobio nikakve obavijesti od županije, ali me je poznavao od zadnji put. [...]

Okupirali smo u prizemlju desno dvije sobe. Ja sam zaposjeo prednju s jednim, a Dr. Deželić drugu sa dva kreveta. Pogledali smo još sobe u I. katu, i gđa Deželićeva hotjela na balkon, srećom doviknuo je cestar da je balkon trul. inače se bi bila shrvala dolje.

Imali smo još provianta i vina, te smo si priredili onak gemüthlich večericu i skuhali čaj.

Legli smo. Deželić je sva vrata dobro zaključao, pače i ona prema meni. Spavali smo dobro.

15. VIII. Ustali smo u 5 sati u jutro. Fruštukali smo doma, potom smo se prošetali na Gradinu cestom mimo Vučetićevoga posjeda. Razgledali gradinu. Ja sam sve protumačio kako sam tamo iskapao.¹⁵⁷ Dalje smo išli uz Jezera do Devčićevca. Dalje prema Leskovcu na Proščanskom jezeru razgledali parcele, i po jednom čovjeku Devčićevcu informirali se o građevnim prilikama.

Tako smo došli u Leskovac, gdje smo se kod šumara informirali o gradnji i kupnji. Vrlo nam je ljubazno sve razjasnio.

Kada smo polazili prema Leskovcu već blizu sela, išli smo nekim prečkim putem preko tresetišta što nismo znali. Ja sam sretno prošao, ali gđa Deželićeva do koljena [je] propala u treset. Na potoku se oprala i mi [smo krenuli] dalje.

Opet moja krivnja! „Kud nas taj Emil vodi“ uzdisala je gđa Deželićeva. U Ljeskovcu smo pili ½ l. vina i nijesmo ga popili tako [je] bilo loše.

¹⁵⁷ Laszowski je po nalogu Zemaljske vlade (zapravo bana Tomašića osobno) započeo zaštitna arheološka iskapanja na lokalitetu Gradina nedaleko od Plitvičkih jezera 1911. 1912. Tada je utvrdio da je riječ o ostatcima povelike građevine, najvjerojatnije rimskoga podrijetla. Koliko je poznato, provedena su daljnja istraživanja.

Kada smo se vraćali, sastali smo nekoga kirijaša iz Slunja, i on nas je za 3 Kr. dovezao do hotela na Plitvicama. U hotelu smo objedovali. Dobro, ali skupo. Dattler zna računati... Bila samo 2 gosta (5 osoba).

Popodne pregledavali smo parcele na Kozjaku. Pošli smo do donjih jezera sve do sastavaka(?). Pad Plitvice, Golubnjaču špilju, etc... sve smo si pogledali. Pogledali smo i vilu Aurela Türka.¹⁵⁸ Lijepa zgrada, ali dosta tijesna. Uređuju ju. Lovili smo rake na jezeru.

Forela¹⁵⁹ vele ima po 3 Kr. presne komad. Bivši trgovac Đukić na Plitvicama prodao je svoju kuću štedionici u Petrovom selu. Velik je to bio Srbin. Kuća je sad prazna.

Bivši cestar Dane, što je stanovao i pazio na cestarsku kuću izgubio je u ratu obje noge i umro. Ženu mu istjeraše iz kuće radi neurednosti.

Čujemo, da je Vučetićeve kuća stajala 1600 for. Dr. Šandor Vučetić de Brinj, sastavio si je posjed oko vile tri parcele, koje je pokupovao od seljaka. Lijepi položaj, sve uz jezero do ceste prema Leskovcu. Vele, ali, da je njegova vila vlažna, jer je bliže jezeru.

Čuli smo o nesreći koja je zadesila Vučetića (bio vel. župan i nekoć poštan. ravnatelj u Zagrebu). Njegov sin, kot. pristav, koji [je] oženio kćer bana Raucha Pavla imao je u Crikvenici na stanu sina Dane Vukovića,¹⁶⁰ koji je u školi slabo stajao. S njim se je mladi Vučetić našalio i uzeo pušku, staru žandarsku i na nj [je] usmjerio riječima: „Ako sutra ne položiš ispit, ubit ću te“. Pušku nesrećom opali i ubije mladića. To se dogodilo lane. Taj mladić bio je kadet. U istoj ovoj sobi gdje se je to dogodilo zaklala se je ove godine (1915.) Vučetićeve žena (oca Šandora pl. Vučetića) sabljom svoga sina.

16. VIII. Vrijeme se muti. Meni je jako zlo, pokvario sam si jučer želudac s pivom. Fruštukali u Hotelu. Onda pošli na donja jezera do mosta, gdje smo razgledali kuću i posjed Milke Grbić. Krasan položaj nad jezerom. To bi bilo vrijedno kupiti. Tim više, jer kako nam Türk pripovijedao, izvedena je trasa željeznice Bihać Plaško, te bi stanica bila poviše ovoga posjeda. Željeznica bi tu niže Golubinjače premostivala jezere. Türk nam preporuča kupiti zemljište nad Golubinjačom.

Pošli smo niže k donjim jezerima. Ja sam ostao na Gavanovom jezeru, dok se je Velimir sa suprugom povratio prema kući. Opet smo se sastali na cesti te pregledali parcele uz cestu (od mosta prema Hotelu). Tu ima lijepih točaka. Najviše je vlasnost dr. Janečeka.

¹⁵⁸ Franjo Aurel Türk, sin i nasljednik karlovačkoga veletrgovca Franje, kojega je Laszowski poznao još od đачkih dana kada mu je bio sustanarom kod zagrebačkoga profesora Franje Marna. Za Türk je Laszowski zabilježio da je bio dobar dečko, ali sklon aristokratskomu ponašanju. S druge je strane bio iznimno lascivan i stalno je naganjao Marnove služavke.

¹⁵⁹ Pastrva.

¹⁶⁰ Vučetićev špan na Plitvicama. (Izborna bilješka).

Kad smo bili na povratku prema hotelu udarila je užasna kiša sa strašnom grmljavinom. Gromovi pucali, munje sijevale, a mi u šumi... Pokisli smo užasno. Na sreću sam imao [sa] sobom moj neuništivi ogrtač! Objedovali smo u Hotelu. Poslije se je vrijeme smirilo, te smo šetali po gornjim jezerima. Vozili se barkom po jezeru te se na kupalištu kupali.

Južinali smo u Hotelu. Meni još uvijek slabo u želucu. Upravo me boli. Mala alteracija.¹⁶¹

Večerali smo u hotelu. Oko 9 s. došao je u naše društvo stari župan Vučetić. Dobro smo se s njim i Türkom te ovoga gospojom zabavljali. Naručili kola za sutra u Plaški.

17. VIII. Ustali dosta rano. Fruštukali smo u hotelu, dotle su spremljena kola (30 Kr. do Plaškog). u 7 s. smo krenuli iz Plitvica istim putem kojim smo došli.

U Jesenici smo objedovali¹⁶² te smo u ¾ 3 popodne stigli u Plaški. Od nešto pred Sabor-skoga pa sve do Plaškoga pratila nas je kiša. Desperacija velika! Velimir se ljutio.

U 3²⁰ otputovali smo željeznicom iz Plaškoga, i stigli smo u Ogulin u 4²⁰.

Južinali smo u gostioni kod Drvodelića, onako obilno. U 5²⁷ krenuli smo vlakom put Zagreba. Vožnja bila ugodna. Imali smo [sa] sobom opet municije za dobru volju. U 8¹² na večer stigli smo sretno u Zagreb.

Cijeli put mene stajao 61.43 Kr.

NB. Detaljni izvještaj rada etc i neki dokumenti u arhivu B. H. Z., fasc. Plitvička jezera.

18. VIII. Bio na večer na zmaj. domijenku kod Križanića. Referirali o uspjehu na Plitvicama.

22. VIII. Bio na zmaj. izletu u Ozlju.

(Vidi: Putovanja)

U jutro u 5³⁰ vlakom iz Zagreba u društvu s Dr. Deželićem, Fericom Sollarom i dr. Krištofom otputovao u Karlovac. U 8¹⁵ dalje vlakom do Ozlja, s nakanom, da pođemo popodne u Vivodinu. Udarila kiša i pokvarila plan. Posjetili smo na čas župnika Grandavca. Objed smo si dali prirediti kod Miloša Leitnera. Sjajan objed (juha, govedina garnirana, pečene guske, šalata, melšpajz,¹⁶³ crna kafa i crno vino). Plaćali po osobu 16.80 fil. Izvrsno se zabavljali. Pobratio se sa Leitnerom. Na večernji vlak nas dao Leitner odvesti [...] na kolodvor. Vlakom u Karlovac i odma dalje u Zagreb.

23. VIII. Silni vihor.

¹⁶¹ Pogoršanje.

¹⁶² Kod Price. (Izborna bilješka).

¹⁶³ Slastica od pečenoga slatkog tijesta s nadjevom. Kolač.

25. VIII. Bio na zmaj. domijenku kod Križanića. Gazda natrpao našu sobu sa vojnicima, to nas razjarilo i otišli smo odmah k Mačefatu.

Danas me silno boli križ (vrat).

26. VIII. Bolje s hrptom.

27. VIII. Lijepi dan.

28. VIII. Noćnim vlakom u ½ 9 otputovala je moja supruga s malim Nikicom u Beč. Na kolodvor ju sproveo s Deželićem i Micikom Kačerek. Poslije smo bili kod Mačefata na pivi i vinu, onda u kavani Bauer. Oko ponoći pratio nas Velimir Deželić kući na Josipovac, gdje smo još pili crnu kafu, a gđica Micika dala bočicu likera: „Klostergeheimnis“. Ona se je kruto razveselila, tako, da je iznemogla i klonula. Ja i Velimir te naša bona Frida Albl smo je u krevet spravili.

Poslije Velimir otišao kući oko ½ 3.

29. VIII. Hatežen.(?) Glupost!

2. IX. Bio sam u zmaj. društvu, a poslije sa Šabanom na crnoj kafi kod I. Z. On me potom poslije pol noći pratio do ugla Mesničke ullice.

Popodne sam bio u Maksimiru s djecom.

5. IX. Došao je Krawani posjetiti svoju zaručnicu. Popodne i navečer bio Velimir kod mene. Mala veselica u čast zaručnicima. I moja mama bila vesela, premda je bolesna.

11. IX. Moj Imendan. Slavio to na večer. Bio kod mene na večeri moj stari pobratim kanonik Janko Barle i dr. Deželić. Sproveo sam [se] vrlo ugodno. Moja majka uživala u tom veselju. Bio je još i kapetan Krunosl. pl. Cvitaš, Mica Kačerek.

12. IX. Veselica traje do ½ 3. Barle nešto ranije otišao s Velimirom, koji ga prati do kuće.

16. IX. U ½ 10 vratila se Finika iz Beča. Došla meni u ured. Htjela da idem s njome kući, nu radi posla nijesam mogao. Ona se na to ljutila.

17. IX. Pod večer u 5 s. ½ 9. bio sam u Maksimiru. Krasan dan.

19. IX. Bio sam na zmaj. izletu (Dr. R. Horvat, Deželić, sin mu Tiho itd.) sa sinom Emilom u Oroslavju kod bar Vranczana. Vrlo veselo večer. Na večer se vraćali kući.

22. IX. Na večer na zmaj. sastanku kod Someka, Ilica 98.¹⁶⁴ Tu smo našli stan za zmaja u dvorištnoj zgradi, I. kat. Dr. Kovačević će izdati brošuru „Die Kroaten kommen“.¹⁶⁵ Poslije bio s Velimirom u kavani Bauer. Deželić Širolu kleo...

23. IX. Dopodne bio sam na stavnji¹⁶⁶ u bivšoj Protivinskoj restauraciji.¹⁶⁷ Pronađen nesposobnim.¹⁶⁸

Poslije podne od 5. ½ 8. u Maksimiru.

29. IX. Na večer bio na zmaj. domijenku kod Someka. Dogovor glede stana zmaj. Gaj Sveček prvi platio za stan 2 Kr. Imendan Miška Pavlića. Veselo. Deželić kani više ne pušiti i više od [...] neće piti. Sveček je bolestan i na moj nagovor došao. Bio sam u jutro kod njega.

30. IX. Popodne do večeri bio sam u Maksimiru, i ravno pošao na kolodvor.

1. X. 3. X. Putovao u Karlovac i Trešćerovac.

(Vidi: Putovanja)

30. IX. *Otputovao sam noćnim vlakom, velikim zakašnjenjem iz Zagreba u Karlovac. [Stigao u] 12⁵⁵ (mjesto 11²⁵).*

1. X. U 2⁰⁵ u noći stigao u Karlovac. Pošao u Hotel Rijeka, gdje sam uzeo sobu i prenoćio. Fruštukao u kavani Aeroplan. Objedovao sam kod Artura Knivalda u Rakovcu. U 2²⁰ popodne vlakom do Zorkovac Polje. U vlaku sam se upoznao s dr. Longinom (vrlo mlad), držao sam ga študentom. On je putovao u Kamanje u poslu kolere, koja je ondje vladala. Kiša. Pješke u Trešćerovac k Tomašiću. Pošta je bila velika poplava tu je voda prelijevala se i preko ceste. Nije bilo druge, van gaziti kojih 300 metara. Dakako, da su mi se zalijevala cipele, koje se zapliću. Nijesam se ni presvuko, već sam bio do ½ 12 tako mokat.

2. X. U Trešćerovcu s Micekom šetao.

3. X. Popodne se vlakom odvezo u Karlovac i dalje u Zagreb. Nisam ni katar¹⁶⁹ dobio!

6. X. Danas u 4 s. u jutro umro je naš zmaj. protonotar zamj. Sveček Gaj od angine srčane u svom stanu u Mesničkoj ul. 13, prizemno. Jadnik dosta je trpio. Zadnji put je među zmajevima bio 29. IX.

¹⁶⁴ Poznati zagrebački čizmar, gostioničar, gradski zastupnik i dobročinitelj Antun Somek. Uz čizmarski obrt na adresi Ilica 100 otvorio je krčmu koju je 1910. preselio u kupljenu kuću na broju 98. Kako bi zadržao vezu s prethodnim lokalom, novi je nazvao „K starom broju 100“.

¹⁶⁵ M. Kovačević, *Die Kroaten kommen! Ein Kriegervolk an die Völker im Kriege*, Im Xenien Verlag, Leipzig, 1916.

¹⁶⁶ Regrutaciji, novačenju.

¹⁶⁷ U prolazu iz Ilice prema Samostanskoj (danas Varšavskoj) ulici.

¹⁶⁸ Lasowski se vojne obaveze uspio riješiti još 1888., odnosno 1889., kada je na novačkim komisijama prvo privremeno, a zatim i trajno proglašen nesposobnim za vojničku službu zbog ravnih stopala.

¹⁶⁹ Valjda kihavicu, nazeb.

U jutro sam sa suprugom polazio u grad i na uglu Mesničke ulice sastao sam Svečkovu djevojku, gdje nosi iz njegove kancelarije crno odijelo njegovo. Upitao sam je kako [je] gospodinu, a ona mi reče „Umro je jutros“. Potreslo nas silno. Pošao sam u ured te sam u 10 s. pošao s Velimirom do Svečeka.

Ležao je na krevetu pokriven plahtom. Kondolirasmo familiji, koja se ondje okupila, djeca i brat Božo.

Na večer bio sam na zmaj. domijenku kod Someka, gdje je bilo vrlo potišteno raspoloženje radi smrti našeg Svečeka.

Bio je vrlo revan i maran naš zmaj. brat. Bog ga pomilovao. Ostavlja malu djecu Lujčeka i Lidiju.

7. X. Odpodne radio na Kamenitim vratima, poslije bio u varoškoj pivnici na večeri u društvu malom.

8. X. Poslije podne u 4 s. prisustvovao na Mirogoju pokopu Svečeka Gaja. Do 50 zmajeva i množina prijatelja i rođaka prisustvovala. U ime zmaja govorio Stj. Širola nadgrobno toplo slovo. B.H.Z. dadosmo mu vijenac „Poštovanom bratu B.H.Z.“

9.-10. X. S Velimirom i dr. Milivojem Maurovićem na izletu kod komeša Josipovića u Kurilovcu.

(Vidi: Putovanja)

Na poziv komeša turopoljskoga dr. Ljudevita Josipovića odveze se s vlakom sa dr. Vel. Deželićem i dr. Milivojem Maurovićem¹⁷⁰ popodne do Vel. Gorice, gdje [su] nas dočekala komešova kola. Povezli se na njegovu imanje Kurilovec. Razgledali njegovo gospodarstvo. Dogrudio je dvor i uveo acetilensku rasvjetu. Sjajna večera do kasno u noć. Ondje noćevali.

10. X. Proučavao komešov arhiv, naročito rukopise Nikole Skerlca (XVIII. vj.), kojih ondje ima mnogo. To je i dr. Maurovića zanimalo. Objedovali sjajno. Na večer se odvezli na kolodvor. Bilo silno zakašnjenje. Nismo hotjeli čekati, već smo pošli prugom do postaje Odre. To je bio vrlo vratoloman put, jer smo mogli lako nastradati o[d] željezničke vojničke straže. Za vrijeme rata bilo je strogo zabranjeno hodati prugom. Ipak smo sretno došli, i baš ulovili brodski vlak, kojim smo oko 9 s. stigli u Zagreb. Na južnom smo kolodvoru večerali, a po tom još bili malo u zmajskom stanu (Ilica 98).

11. X. U jutro prisustvovao sam u Markovoj crkvi zadušnicama za Svečeka Gaja, što je uredi Zmaj.

Platio Franji Šabanu za kupljeno brašno 107.70 Kr.

¹⁷⁰ Milivoj Klement Maurović (1859. 1926.). Pravnik, profesor na zagrebačkome Pravnom fakultetu od 1894. do smrti.

13. X. Bio sam na večer na zmaj. domijenku kod Someka. Bio Drenski koji je došao s fronte i priča doživljaje u Srbiji.

14. X. Po podne radio u Kamen. vratima.

20. X. Po podne radio u Kamen. vratima. Na večer na zmaj. domijenku kod Someka. Deželić će dati Zmaju jedan stol. Šaban predaje: „O centrifugalnoj i centripetalnoj sili u okomitom smjeru”. Šala.- Pripovijedao nam dalje kako je 3/4 1900. u Vrbovskom razbio s flašom glavu kumu Nikoli Vraniću, ljekarniku. To je bio sigurno jedini rabijatni momenat Šabanov, jer je on anima candida.

25. X. Bio sam kod šefa policije dr. Jacobia,¹⁷¹ te mu sam predao peticiju za dozvolom djelovanja našeg društva B.H.Z.

27. X. Na zmaj. domijenku kod Someka. Velimir slavi 14 dnevni jubilej što ne puši. Surma nam javlja da je Vlado Stahuljak imenovan učiteljem glazbe na preparandiji u Petrinji.

31. X. Čestitao sa zmajevima 40 godišnjicu učiteljevanja Josipa Granca. Bio sa zmaj. društvom u kavani Medulić,¹⁷² gdje se javila misao, da generala Boroevića imenujemo začas. članom B.H.Z.

3. XI. Na večer na zmaj. domijenku kod Someka. Proglasio da je Fr. Šaban izabran [i] optiran za viceprotonotara BHZ. Dr. Janko Šviglin pričao o svojim junaštvima kod mosta na Krapini kod Zaprešića. Instalirali dr. Kovačevića,¹⁷³ kao optiranoga člana odbora B.H.Z.

4. XI. Pod večer bio na zmaj. domijenku u Kamenitim vratima: Surma, ja, Deželić, Kovačević.

5. XI. Vrlo neugodan dan. Razmirica kućna.

16. XI. Na večer bio sam s dr. Deželićem kod Mačefata, gdje smo skromno proslavili 10 godišnjicu opstanka B.H.Z.

17. XI. Na večer bio sam na zmaj. domijenku kod Someka.

21. XI. Na večer pozvan na večeru koju je priredio dr. Aleksa Ivić u Varoškoj pivnici. Prisutni Dr. Bojničić, dr. Deželić, Ivo Muhvić i dr. ... Dimović. S posljednjim se pobratio. Vrlo veselo.

¹⁷¹ Viktor Jakoby (1879. 1940.). Pravnik. Studirao je i doktorirao u Kološvaru. Od 1902. do 1908. službovao je u zagrebačkoj, virovitičkoj, osječkoj i daruvarskoj kotarskoj oblasti. Od 1908. namješten je u Odjelu za unutarnje poslove Zemaljske vlade, 1909. dodijeljen je županijskoj oblasti u Bjelovaru, a 1912. pridijeljen Predsjedništvu Zemaljske vlade. God. 1919. privremeno je umirovljen, godinu poslije reaktiviran u službu na mjestu odsječnoga savjetnika Zemaljske vlade, 1922. imenovan je banskim savjetnikom, a 1923. ponovno umirovljen na vlastiti zahtjev.

¹⁷² Na uglu Medulićeve i Ilice.

¹⁷³ Milan Kovačević (1869. 1931.). Liječnik, romanopisac i publicist.

24. XI. Bio na zmaj. domijenku kod Someka. Došo i Rob. Frangeš koji priča svoje doživljaje na talijan. fronti, o Borojeviću, banu Skerlcu i nadvojvodi sinu nadvoj. Josipa. To je veli vrlo naivan mladić i nosi [sa] sobom u žepu mali spomenar, u koji mu se znanci upisuju.

28. XI. Na večer bio sam sa Deželićem, Šabanom i Leselom¹⁷⁴ na čašici vina. Podijeli[li] smo naslove za naše šnofane:¹⁷⁵ Lesel. Capitalis šnofalis šnofatissimus, ja: serenissimus šnofatis, Deželić: excellentissimus, Šaban: illustrissimus...

1. XII. Bio na večer na zmaj. domijenku kod Someka. Interesantno, kako je dr. Krištofa rekvirirao njegov sin po nalogu majke. Dugo se opirao, konačno otišao. Kapetan Valentić pripovijeda, kako je župan Bude Budisavljević širio srpstvo u Lici te ju tako „otrovao”. Bili veseli do ½ 1 u noć.

3. XII. Uređivao zmajski stan kod Someka, Ilica 98, dvorište I. kat lijevo. Uredio slike. Na večer dalje kod Someka mali zmaj. domijenak. Imendan Franji Šabanu slavili.

4. XII. Kupio kod Bothe-Ehrmanna 12 stolaca za Zmaj i jednu karnišu. Ušli u naš zmaj. stan. Prvi domijenak zmajski u novom zmaj. stanu.

6. XII. S Velimirom Deželićem u Zmaj. domu.

7. XI. Započeo R. Frangeš s izradbom silhueta zmajeva za zmaj. dom. Navečer mene i Deželića snimio.

8. XII. Prvi zmajski sastanaka u zmaj. domu. Vrlo veselo. Surma priredio tamburaški koncert na jednoj tamburici. Dao sam u zmaj. dom na porabu moj veliki železni luster, što sam ga sačinio 1902-3.

10. XII. Na večer bio na zmaj. domijenku u zm. stanu. Prvi put Stj. Širola tamo.

14. XII. Bio u večer u zmaj. domijenku. Došo major Vjek. Valentić i upisao se u zmaj. knjigu. Kao gost bio i Eugen Hasil, koji se njemački upisao u spomen-knjigu.

24. XII. Pod večer priredio božićno drvo u Zmaju i u malom društvu slavili Badnjak u zmaju do 6 s. navečer. (ja, Deželić, Muhvić, Lessel)

27. XII. Bio na zmaj. domijenku. Počeli zabijati čavle u jubilarni zmajski stol. Ja zabio prvi čavao.

¹⁷⁴ Eugen Lessel (1863. 1915.). Profesor matematike i fizike.

¹⁷⁵ Osobe koje udišu duhan na nos. Po domaćim gradovima 19. stoljeća učestaliji nego klasični pušači.